
**ISLOM MOLIYA INSTITUTLARI FAOLIYATINI BOSHQARISH VA
TARTIBGA SOLISHNING MUHIM ASOSLARI**

Zokirov Mohirjon Nazirjon o'g'li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Xalqaro moliya va investitsiyalar kafedrasida magistranti

A.X.Muratov I.f.n., dotsent

Annotatsiya. Ushbu maqolada islom moliya institutlari faoliyatini boshqarish va tartibga solishning muhim asoslari haqida soʻz yuritilgan. Islom moliya institutlari zamonaviy jahon iqtisodiyotining bir qismi boʻlib, boshqa anʼanaviy moliya bozori ishtirokchilari kabi iqtisodiy qonunlarga boʻysunadi. Davlat arbovlari va anʼanaviy banklar islom bank ishi va moliyasida istiqbolli biznes imkoniyatlarini koʻrishadilar. Islom kapital bozori mexanizmi hammaga maʼlum boʻlganidan farq qiladi.

Kalit soʻzlar: shartnoma, kredit, litsenziya, iqtisodiyot, moliya, investitsiya, biznes, Islom moliyasi, kapital bozor, sugʻurta.

Абстракт. В данной статье говорится о важных принципах управления и регулирования деятельности исламских финансовых институтов. Исламские финансовые институты являются частью современной мировой экономики и подчиняются тем же экономическим законам, что и другие традиционные участники финансового рынка. Правительственные деятели и традиционные банки видят многообещающие возможности для бизнеса в исламском банкинге и финансах. Механизм исламского рынка капитала отличается от общеизвестного.

Ключевые слова: договор, кредит, лицензия, экономика, финансы, инвестиции, бизнес, исламские финансы, рынок капитала, страхование.

Abstract. This article talks about the important principles of managing and regulating the activities of Islamic financial institutions. Islamic financial institutions are part of the modern world economy and are subject to the same economic laws as other traditional financial market participants. Government

figures and conventional banks see promising business opportunities in Islamic banking and finance. The Islamic capital market mechanism is different from what is commonly known.

Key words: contract, credit, license, economy, finance, investment, business, Islamic finance, capital market, insurance.

Muayyan shaxsning ixtiyoridagi boylik qanchalik ko'p bo'lsa, uning Qodir Tangri tomonidan ruxsat etilgan mas'uliyati, shu jumladan o'zining ham, butun jamiyatning farovonligining o'sishini ta'minlash uchun ham shunchalik yuqori bo'ladi, deb taxmin qilinadi. Yana bir muhim jihat shundaki, insonga ishonib topshirilgan resursdan oqilona foydalanish, "menejer"ni moddiy rag'batlantirish, pulni emas, balki real qo'shimcha qiymat yaratish, tovar va xizmatlar massasini ko'paytirish uchun butun jamiyat manfaati yo'lida foydalanish kerak. ta'minlash.

Islom iqtisodi - bu Qur'on va Sunnat qoidalariga, shuningdek, musulmon huquqiy ta'limoti xulosalariga asoslangan holda jamiyatning iqtisodiy hayotini tashkil etish usuli. Islom iqtisodining asosiy tamoyillari: ribo (subo), g'aror (noaniqlik), meysir (spekulyativ xulq) yo'qligi; biznes yuritishda axloqiy yondashuv; real aktivlar asosida; zakot (sadaqa). Riba Sudxo'rlik (riba)ni harom qilish islom iqtisodining asosiy unsurlaridan biridir; "riba" atamasining so'zma-so'z tarjimasini "o'sish" degan ma'noni anglatadi.

Islom ribo mavjud bo'lgan har qanday savdoni harom qilgan. Aksariyat musulmon mutafakkirlari riboni nafaqat axloqsiz ish, balki jamiyat taraqqiyotiga ham to'sqinlik qiladi, deb hisoblaydilar. Ommabop e'tiqoddan farqli o'laroq, Islom qarzlari bo'yicha foizlarni undirish va berishni qoralaydigan birinchi va yagona din emas. Foizga nisbatan salbiy munosabat ilgari iudaizm va nasroniylikda shakllangan. Xristianlik o'zining mavjudligining dastlabki yillarida o'z izdoshlari tomonidan foiz stavkalaridan foydalanishning ashaddiy raqibi sifatida harakat qildi. XII asrda savdo va savdoning tiklanish bosqichida xristian olimlari va ilohiyotshunoslari qiziqish masalasini ilmiy nuqtai nazardan ko'rib chiqishga kirishdilar. Nihoyat, katoliklarning raqobatbardoshligini tiklash uchun, Yig'ish va

foiz berish amaliyoti hech bo'lmaganda miloddan avvalgi uchinchi ming yillikda, shumer sivilizatsiyasi davridan beri mavjud. Shumerlar miloddan avvalgi 3000 - 1900 yillar qarz berish jarayonida foiz stavkasidan foydalanganlar. Shumer hujjatlari don va kumush ssudasiga asoslangan sudxo'rlik operatsiyalaridan muntazam foydalanilganligi to'g'risida dalillarni taqdim etadi: don ko'rinishidagi kreditlar bo'yicha foiz stavkasi 33% va kumush bilan berilgan kreditlar bo'yicha 20% edi. Babil tsivilizatsiyasi davrida (miloddan avvalgi 1900 - 732 yillar qirol Xammurapi "Xammurapi kodeksi" miloddan avvalgi 1750 yillar) deb nomlanuvchi qonunlar to'plamini chiqargan bo'lib, u shumer iqtisodiyoti usullarini, jumladan, foiz stavkasini qisman meros qilib oldi. Homer, 1977. Qarz bo'yicha foizlardan foydalanish amaliyoti Ossuriyaga (miloddan avvalgi 732-625 rivojlanishda davom etmoqda. "Ribo an-nosi a" tushunchasi asosan kreditlar bo'yicha hisoblangan foizlarni to'lash shartiga nisbatan yoki belgilangan muddatda qarz qaytarilmasa, foiz stavkasi oshganida qo'llaniladi. Ribo faqat nasi a mavjud bo'lganda paydo bo'ladi, ya'ni. qarz beruvchi tomonidan qarz oluvchi tomonidan qarzni to'lash vaqtini kutish.

Ribo an-Nasiyning ta'qiqlanishi aslida shariat me'yorlari taraflar tomonidan qarzdorning qarz beruvchiga qarzga berilgan mol-mulkdan foydalanish imkoniyati uchun to'lov sifatida qarz miqdorini oldindan belgilangan miqdorda oshirish majburiyatini ta'minlash imkoniyatini inkor etishini anglatadi. belgilangan vaqt davri.

Ribo al-fadl yoki savdoda ribo - bu tovar darhol xaridorga o'tkazilishi sharti bilan naqd pulga qilingan savdo operatsiyalarida uchraydigan ribo turidir.

Ribo al-fazl haqidagi munozaralar Muhammad payg'ambar davridan boshlangan, unga ko'ra oltin, kumush, bug'doy, arpa, xurmo va tuzning o'zaro almashinuvi teng bo'lishi kerak.

Adolat tamoyilini amalga oshirish uchun Payg'ambarimiz ayirboshlash operatsiyalarini qo'llamaslikka, balki tovarni pulga sotish va sotib olishga

chaqirdilar, chunki ayirboshlash institutidan foydalanganda qarama-qarshi grantlar ekvivalentlarining to'g'riligiga ob'ektiv ravishda erishib bo'lmaydi.

Islom fiqh akademiyasi kengashining "Bank foizli operatsiyalari va islom banklari tomonidan operatsiyalarni amalga oshirish to'g'risida"gi qaroriga ko'ra, kredit summasini har qanday oshirish yoki kredit tuzish vaqtida kredit foizlarini joriy etish bitim shariat tomonidan man etilgan ikki xil sudxo'rlik (riba) deb e'tirof etiladi.

Fors ko'rfazi mintaqasi takafulni rivojlantirish uchun eng istiqbolli mintaqalardan biridir. Albatta, islomiy sug'urta yetakchisi Saudiya Arabistonidir. Mamlakatda takufalni rivojlantirish maqsadida yaqin yillarda aholi punktlarida xavfli faoliyat bilan shug'ullanuvchi tashkilotlarning fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urtalashni joriy etish rejalashtirilgan. Birlashgan Arab Amirliklarida 10 ta takaful kompaniyasi va 50 ta an'anaviy sug'urta kompaniyalari mavjud. Bozorda tibbiy sug'urta va avtoullov sug'urtasi ustunlik qiladi. 2015-yil iyun oyida majburiy tibbiy sug'urta dasturi joriy qilingan bo'lib, 2016-yil oxirigacha 2 million kishini qamrab olishi kerak edi. Majburiy tibbiy sug'urta dasturlari mavjud bo'lmagan boshqa GCC a'zolari Dubaydan o'rnak olishlari kutilmoqda. Hayot va sog'liq sug'urtasi xizmatlarini ko'rsatuvchi va Dubay fond birjasida ro'yxatga olingan "Takaful Emarat" islomiy sug'urta kompaniyasining jami sug'urta mukofotlari darhol 216 foizga o'sdi va 377,89 million dirhamni tashkil etdi, "Takaful Emarat" aktivlarining qiymati esa 2015-yilda oshdi. 2014 yilga nisbatan 89 foizga oshib, 439,26 million dirhamni tashkil qildi. Daromadning o'sishi, birinchi navbatda, sog'liq va hayotni sug'urtalash segmentlarining kengayishi va xarajatlarni qattiq nazorat qilish bilan bog'liq. Qatarining takaful bozori davlat yordami tufayli yiliga 15-16 foiz o'sishda davom etadi.¹ Bahrayn ham sug'urta bozorining asosiy ishtirokchilariga talablarni kuchaytirmoqda. Aynan Bahrayn Markaziy banki Bahraynda 9 ta kompaniya tomonidan taqdim etilgan,

¹ Theory and Practice of Modern Islamic Finance: The Case Analysis from Australia Universal-Publishers. pp. 98-9. 17 May 2017

jami sugʻurta bozorining 22 foizini tashkil etuvchi takaful uchun qoidalarni taklif qilgan. hayot va sogʻliqni sugʻurtalash boʻyicha xizmatlar koʻrsatuvchi va Dubay fond birjasida roʻyxatga olingan, darhol 216 foizga oʻsdi va 377,89 million dirhamni tashkil etdi va Takaful Emarat aktivlarining qiymati 2015 yilda 2014 yilga nisbatan 89 foizga oshib, 439,26 million dirhamga yetdi. Daromadning oʻsishi, birinchi navbatda, sogʻliq va hayotni sugʻurtalash segmentlarining kengayishi va xarajatlarni qattiq nazorat qilish bilan bogʻliq. Qatarning takaful bozori davlat yordami tufayli yiliga 15-16 foiz oʻsishda davom etadi.² Bahrayn ham sugʻurta bozorining asosiy ishtirokchilariga talablarni kuchaytirmoqda. Aynan Bahrayn Markaziy banki Bahraynda 9 ta kompaniya tomonidan taqdim etilgan, jami sugʻurta bozorining 22 foizini tashkil etuvchi takaful uchun qoidalarni taklif qilgan. hayot va sogʻliqni sugʻurtalash boʻyicha xizmatlar koʻrsatuvchi va Dubay fond birjasida roʻyxatga olingan, darhol 216 foizga oʻsdi va 377,89 million dirhamni tashkil etdi va Takaful Emarat aktivlarining qiymati 2015 yilda 2014 yilga nisbatan 89 foizga oshib, 439,26 million dirhamga yetdi. Daromadning oʻsishi, birinchi navbatda, sogʻliq va hayotni sugʻurtalash segmentlarining kengayishi va xarajatlarni qattiq nazorat qilish bilan bogʻliq. Qatarning takaful bozori davlat yordami tufayli yiliga 15-16 foiz oʻsishda davom etadi. Bahrayn ham sugʻurta bozorining asosiy ishtirokchilariga talablarni kuchaytirmoqda. Aynan Bahrayn Markaziy banki Bahraynda 9 ta kompaniya tomonidan taqdim etilgan, jami sugʻurta bozorining 22 foizini tashkil etuvchi takaful uchun qoidalarni taklif qilgan. Takaful Emarat aktivlarining qiymati esa 2015 yilda 2014 yilga nisbatan 89 foizga oshib, 439,26 million dirhamga yetdi. Daromadning oʻsishi, birinchi navbatda, sogʻliq va hayotni sugʻurtalash segmentlarining kengayishi va xarajatlarni qattiq nazorat qilish bilan bogʻliq. Qatarning takaful bozori davlat yordami tufayli yiliga 15-16 foiz oʻsishda davom etadi. Bahrayn ham sugʻurta bozorining asosiy ishtirokchilariga talablarni kuchaytirmoqda. Aynan Bahrayn

² Theory and Practice of Modern Islamic Finance: The Case Analysis from Australia Universal-Publishers. pp. 98–9. 17 May 2017

Markaziy banki Bahraynda 9 ta kompaniya tomonidan taqdim etilgan, jami sug'urta bozorining 22 foizini tashkil etuvchi takaful uchun qoidalarni taklif qilgan. Takaful Emarat aktivlarining qiymati esa 2015-yilda 2014-yilga nisbatan 89 foizga oshib, 439,26 million dirhamga yetdi. Daromadning o'sishi, birinchi navbatda, sog'liq va hayotni sug'urtalash segmentlarining kengayishi va xarajatlarni qattiq nazorat qilish bilan bog'liq. Qatarning takaful bozori davlat yordami tufayli yiliga 15-16 foiz o'sishda davom etadi. Bahrayn ham sug'urta bozorining asosiy ishtirokchilariga talablarni kuchaytirmoqda. Aynan Bahrayn Markaziy banki Bahraynda 9 ta kompaniya tomonidan taqdim etilgan, jami sug'urta bozorining 22 foizini tashkil etuvchi takaful uchun qoidalarni taklif qilgan. Qatarning takaful bozori davlat yordami tufayli yiliga 15-16 foiz o'sishda davom etadi. Bahrayn ham sug'urta bozorining asosiy ishtirokchilariga talablarni kuchaytirmoqda. Aynan Bahrayn Markaziy banki Bahraynda 9 ta kompaniya tomonidan taqdim etilgan, jami sug'urta bozorining 22 foizini tashkil etuvchi takaful uchun qoidalarni taklif qilgan. Qatarning takaful bozori davlat yordami tufayli yiliga 15-16 foiz o'sishda davom etadi. Bahrayn ham sug'urta bozorining asosiy ishtirokchilariga talablarni kuchaytirmoqda. Aynan Bahrayn Markaziy banki Bahraynda 9 ta kompaniya tomonidan taqdim etilgan, jami sug'urta bozorining 22 foizini tashkil etuvchi takaful uchun qoidalarni taklif qilgan.³

Fors ko'rfazi hamkorlik kengashi mamlakatlari so'nggi ikki yil ichida sug'urta sektorida katta me'yoriy o'zgarishlar kiritdi. Yangi qoidalar uzoq muddatda sektorga ijobiy ta'sir ko'rsatishi, kapitalni yaxshiroq boshqarish va likvidlikni osonlashtirishi kutilmoqda, biroq mintaqaviy islom sug'urtachilari o'sib borayotgan xarajatlarga duch kelishi mumkin. So'nggi tartibga soluvchi o'zgarishlar orasida Ummonda kapital yetarlilik darajasini ikki baravar oshirish, Quvayt va BAAda likvid aktivlarga talablarni kuchaytirish va Bahraynda korporativ to'lov qobiliyatiga nisbatan qattiqroq talablarni joriy etish kiradi.

³ Islamic Finance: Principles and Practice (Second ed.). Elgar Publishing 7 December 2016

ASEAN takaful bozori asosan Malayziya va Indoneziya tomonidan rivojlantiriladi. Malayziya takaful bozori eng qadimiy bozorlardan biri bo'lib, shariatga muvofiq moliyaviy xizmatlarni kengaytirish bo'yicha davlat tomonidan doimiy qo'llab-quvvatlanayotgani tufayli umumiy sug'urta bozorida yuqori ulushga ega. Mamlakatimizda takaful bozorini rivojlantirish maqsadi 2020 yilga qadar aholining 75 foizini ushbu xizmatlar bilan qamrab olishdan iborat. Indoneziyada islomiy sug'urta xizmatlari ham ommalashib bormoqda. Islom sug'urtasi Indoneziya sug'urta bozorining 2010 yildagi 2,6 foizga nisbatan 2015 yilda yalpi yig'im yig'imi bo'yicha 6,2 foizini tashkil etdi. 2014 yilgi sug'urta qonuniga ko'ra, oddiy sug'urta va qayta sug'urta kompaniyalari o'zlarining islomiy bizneslarini alohida kompaniyaga ajratishlari shart, to'plashi bilanoq ular umumiy sug'urta mukofotlarining 50% dan oshadi. Agar bu sodir bo'lmasa ham, sug'urtachilar qonun kuchga kirganidan keyin 10 yil ichida shariat biznesini mustaqil kompaniyaga aylantirishi kerak bo'ladi.⁴

Islom sug'urtasi Afrika mamlakatlariga kirib boradi. Afrika islomiy moliya markaziga aylanishga intilayotgan Nigeriya sug'urta industriyasi ustidan markazlashgan nazoratni amalga oshirib, takaful xizmatlarini kengaytirishga hissa qo'shadi. 2014-yilda takaful 70 foizga kirib bordi.

Islomiy qimmatli qog'ozlar haqida tor va keng ma'noda gapirish mumkin. Keng ma'noda mohiyati islom huquqi qoidalariga zid bo'lmagan barcha qimmatli qog'ozlar islom qimmatli qog'ozlari toifasiga kiradi. Tor ma'noda islomiy qimmatli qog'ozlar islom huquqi talablariga javob beradigan va islom iqtisodiyoti maqsadlariga xizmat qilish uchun mo'ljallangan islom obligatsiyalari (sukuk)dir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Мусаев Р.А., Магомедова Ю.Д. Исламские финансовые институты в мировой экономике // Вестник Московского университета. – 2013. - №2. – С. 18-29 (0,5 п.л. в соавторстве; 0,45 –личный вклад).

⁴ Islamic Finance: Principles and Practice (Second ed.). Elgar Publishing 7 December 2016

2. Мусаев Р.А., Магомедова Ю.Д. Особенности деятельности Исламского банка развития и пути сотрудничества с Россией // Философия хозяйства. Альманах Центра общественных наук и экономического факультета МГУ. – 2014. - №6. – С. 148-161 (0,9 п.л. в соавторстве; 0,85 п.л. – личный вклад).
3. Мусаев Р.А., Магомедова Ю.Д. Тенденции развития исламских финансовых институтов в условиях глобализации // Проблемы теории и практики управления. – 2015. - №11- С.39-49 (0,6 п.л. в соавторстве; 0,5 – личный вклад).